

04.07.2011

Sisäasiainministeriö
Poliisiosasto
Lainsäädäntöyksikkö

Viite lausuntopyyntö 9.6.2011 SM048:00/2011

LAUSUNTO, ILMOITUSVELVOLLISUUS JA -OIKEUS ASELUPA-ASIOISSA

Sisäasiainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta ja terveydenhuollon ammattihenkilön ilmoitusoikeudesta aselupa-asioissa. Asetusluonnos perustuu 13.6.2011 voimaan tulleen ampuma-aselain muutoksen osana säädettyyn 114 §:ään, jossa säädetään lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta ja muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden ilmoitusoikeudesta henkilöistä, joiden on perustellusta syystä katsottava olevan terveydentilansa tai käyttäytymisensä perusteella sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta, aseensa osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia. Pykälän 3 momentin perusteella valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa säännöksiä ilmoitusmenettelystä, ilmoitusten sisällöstä sekä ilmoitusten käsittelyyn oikeutetusta henkilöstöstä.

Ampuma-aselessa säädetty lääkärin ilmoitusvelvollisuus ja muun terveydenhuollon ammattihenkilön ilmoitusoikeus merkitsevät puuttumista potilaan hoidon kannalta olennaisen tärkeään luottamuksellisuuseriaatteeseen. Potilas uskaltaa kertoa hoidon kannalta merkityksellisiä tietoja sitä paremmin, mitä varmempi hän on henkilökohtaisten arkaluontoisten tietojensa jäämisestä vain häntä hoitavien terveydenhuollon ammattihenkilöiden tietoon. Sen vuoksi potilaan ja terveydenhuollon ammattihenkilön välisestä luottamussuhteesta poikkeamisen tulee aina perustua erityisen painavaan syyhyn. Lisäksi tällaisen erityisen painavan syyn vallitessakin tulee varmistua siitä, että luottamuksellisten ja muutoin salassa pidettävien tietojen ilmoittaminen sivulliselle toteutuu vain lailla säädetyin perustein siinä laajuudessa kuin on välttämätöntä.

Edellä todetun mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriö toteaa pyydettyinä lausuntoon, että ehdotetun asetuksen antaminen on tarpeen, vaikka aselaki ei ehdottomasti edellytäkään asetuksen säätämistä. Terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden sekä terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden kannalta on välttämätöntä, että aselain perusteella tehtävä ilmoitus ja siihen sisältyvä arvio ja perustelut henkilön soveltumattomuudesta toteutuvat mahdollisimman yhdenmukaisesti koko maassa. Lausunnolla olevaan asetuseräilyyn liittyy kuitenkin eräitä oikeudellisia ja teknisiä seikkoja, joiden vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että luonnosta muokataan jäljempänä tässä lausunnossa todetuin perustein. Liitteenä on lisäksi alustava ehdotus pykäläteksteihin tehtäväksi muutoksiksi. Ministeriö on myös halukas osallistumaan lausuntojen perusteella tapahtuvaan asetuksen jatkovalmisteluun.

Yksityiskohtaiset kommentit asetusluonnokseen:1 §. *Soveltamisala*

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole huomauttamista säännökseen.

2 §. *Ilmoitusvelvollisuuden ja ilmoitusoikeuden arviointi*

Asetusluonnoksen 2 §:ssä säädetään sen otsikon mukaan ilmoitusvelvollisuuden ja ilmoitusoikeuden arvioinnista. Ehdotetun säännöksen tekee ongelmalliseksi se, että aselain 114 §:ssä tai muuallakaan aselaissa ei ole valtuutusta antaa asetuksella säännöksiä ilmoitusvelvollisuuden tai -oikeuden arvioinnista. Sen vuoksi ehdotettua 2 §:ää tulisi muuttaa siten, että valtiosääntöoikeudellinen ristiriita valtuutussäännöksen ja asetuksen välillä poistuisi.

Ehdotuksessa pykälän 1 momentissa on todettu seikkoja, joiden vallitessa henkilön voidaan katsoa olevan sopimaton pitämään hallussa ampuma-asetta ym. Säännöksessä olevan kaltaiset luonnehdinnat siitä, milloin henkilön voidaan katsoa olevan sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta ym., saattaisivat sinänsä olla omiaan edistämään laissa tarkoitettua ilmoitusvelvollisuuden ja -oikeuden yhdenmukaista toteutumista. Luonnehdinnat on ilmeisesti tarkoitettu esimerkinomaisiksi, vaikka se ei ilmene välittömästi säädöstekstistä eikä myöskään asetuksen perustelumistiosta. Ehdotetussa muodossaan 2 §:n 1 momentti onkin kirjoitettu siten, että se näyttäisi määrittelevän yksiselitteisesti ja tyhjentävästi kriteerit ilmoitusvelvollisuudelle ja -oikeudelle. Tämä olisi omiaan johtamaan siihen, että ilmoitus tehtäisiin käytännössä pelkästään asetuksessa todettujen muodollisten kriteerien perusteella, eikä aselain 114 §:n tarkoittamin perustein yksilökohtaisen arvion perusteella. Lisäksi ehdotettu säännös johtaisi helposti siihen, että jollakin muulla kuin asetusluonnoksessa nyt todetulla perustella sopimattomasta henkilöstä ei tehtäisi lain edellyttämää ilmoitusta.

Edellä todettujen seikkojen perusteella sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että 2 § valmistellaan uudelleen siten, että lakiin perustuvaa lääkärin ilmoitusvelvollisuutta ja muun terveydenhuollon ammattihenkilön ilmoitusoikeutta ei laajenneta eikä myöskään supisteta asetukseen otettavalla määrittelyllä.

Tämän lausunnon liitteenä on ehdotus korvaavaksi säännökseksi, jossa on pyritty ottamaan huomioon asetusluonnoksen valmistelussa esillä olleet seikat sekä edellä mainittu valtiosääntöoikeudellinen ongelma. Ehdotetussa korvaavassa säännöksessä todetaisiin ne tiedot, jotka tulee olla mainittuna ilmoituksessa sekä seikat, jotka tulee ottaa huomioon perusteltaessa arvio sopimattomuudesta. Näinä ilmoituksen perusteluina todettavina seikkoina voitaisiin myös mainita vastaavat tekijät kuin lausunnon olevan asetusluonnoksen mukaiset kriteerit sopimattomuusarviolle. Lisäksi tulisi olla mahdollisuus perustella ilmoitus myös muilla mahdollisilla seikoilla. Tällöin säännös mahdollistaisi lain tarkoittaman tapauskohtaisen harkinnan samalla kun se kuitenkin ohjaisi ottamaan huomioon erityisesti sellaiset seikat, joiden vallitessa saattaa toteutua lain tarkoittama sopimattomuus.

Ehdotetun 2 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon toimintayksikön on määriteltävä menettelytavat, joilla varmistetaan, että yksiköstä tehdään ilmoitus poliisille. Säännös ei kuitenkaan ota huomioon, että ilmoitusvelvollisuus koskee vain lääkäreitä. Sellaisella terveydenhuollon toimintayksiköllä, jossa ei työskentele lääkäreitä, ei voi olla velvollisuutta varmistaa ilmoituksen tekemistä poliisille, koska yksikössä työskentelevillä ei ole ilmoitusvelvollisuutta. Lisäksi ministeriö toteaa, että yksityisen terveydenhuollon toimintayksiköiden tiloissa työskentelevät lääkärit ovat usein itsenäisiä ammatinharjoittajia, jolloin toimintayksiköllä ei juurikaan ole mahdollisuutta varmistaa ilmoitusvelvollisuuden toteutumista. Tämän vuoksi säännös tulisi muotoilla uudelleen, ehdotus säännöksen korvaavaksi 3 §:ksi on lausunnon liitteenä.

Pykälän 3 momentissa on täsmennys, joka koskee väkivaltaisen tai uhkaavan käytöksen perusteella tehtävää ilmoitusta. Ehdotettu säännös soveltuisi paremmin ilmoitusmenettelyä koskevaan säännökseen siten kuin liitteen 4 §:n 3 momentissa on todettu.

3 §. Ilmoituksen sisältö ja toimittaminen poliisiviranomaiselle

Pykälän 1 momentissa on todettu, että ilmoitus tulee tehdä Poliisihallituksen vahvistamalla lomakkeella ja tiedot, joiden tulee olla poliisille tehtävässä ilmoituksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että ilmoitukseen sisällytettävät tiedot määriteltäisiin hieman yksityiskohtaisemmin kuin asetusehdotuksessa on tehty. Lisäksi ilmoituksen tietosisältö voisi olla eri pykälässä kuin ilmoitusmenettelyä koskevat säännökset. Ehdotus ilmoituksen tietosisällöksi on liitteen mukaisen 2 §:n 1 momentissa.

Ehdotetun 1 momentin mukainen velvoite tehdä ilmoitus vahvistetulla lomakkeella on perusteltu. Myös 2 momentissa todettu menettely kirjallisesta tai sähköisestä toimitamisesta ja ilmoituksen edelleen toimittamisesta asianomaisen henkilön kotikunnan poliisilaitokselle on asianmukainen.

4 §. Ilmoitusten käsitteleminen ja 5 §. Voimaantulo

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole huomauttamista säännöksiin.

Ilmoitusvelvollisuutta ja -oikeutta koskevien säännösten jatkokehitystarpeet

Aselaissa ja asetusluonnoksessa ei ole säännöksiä siitä, miten lääkärin tulee toimia silloin kun hän tietää esimerkiksi potilasasiakirjamerkintöjen perusteella, että henkilön sopimattomuudesta on jo aiemmin tehty ilmoitus poliisille. Laki tai asetus ei määrittele sitä, tuleeko lääkärin tehdä ilmoitus aina kun lain tarkoittamat edellytykset täyttävä potilas on käynyt hänen vastaanotollaan. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että laissa olevan valtuutussäännöksen perusteella osana ilmoitusmenettelyn sääntelyä tulisi vielä harkita mahdollisuutta, että kerran tehtyä ilmoitusta ei tarvitse uudistaa tai vaihtoehtoisesti säätää jonkin aikaraja, jota ennen ilmoitusta ei tarvitse uudistaa. Edellä kuvattu ongelma ei koske muita terveydenhuollon ammattihenkilöitä, koska heillä on ainoastaan ilmoitusoikeus eikä ilmoitusvelvollisuutta. Jos tällaisen rajoituksen sää-

tämistä asetuksella ei katsota mahdolliseksi ampuma-aselain 114 §:n perusteella, tulisi aselakiin tehdä muutos, joka mahdollistaisi sen, ettei tarpeettomasti toistuvia ilmoituksia tarvitsisi tehdä.

Toistuvasti tehtävien ilmoitusten estämiseksi tulisi myös toteuttaa jokin järjestely, jolla lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö voisi selvittää, onko potilaasta tehty aiemmin ilmoitus. Vastaavasti aselupa-asioita käsittelevillä henkilöillä tulisi olla mahdollisuus saada tieto tehdyistä ilmoituksista. Voimassa olevat säännökset eivät kuitenkaan mahdollistane tällaisen henkilörekisterin toteutusta. Sen vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, mahdollisimman pikaisesti selvitettäisiin tarvittavat sääntömuutokset ja muut edellytykset, joiden perusteella voitaisiin toteuttaa rekisteri, johon koottaisiin aselain 114 §:n mukaiset ilmoitukset ja josta ilmoitusta harkitseva voisi tarkistaa onko asianomaisesta henkilöstä jo tehty ilmoitus. Tällainen rekisteri voisi tehokkaasti estää tarpeettomien ilmoitusten tekemistä ja siten myös minimoida tilanteet, joissa jouduttaisiin loukkaamaan luottamuksellista potilassuhdetta ja potilaan yksityisyyden suojaa. Tässä yhteydessä tulisi myös säätää ilmoitusten säilytysajasta.

Kansliapäällikön sijaisena
osastopäällikkö

Raimo Ikonen

Hallitusneuvos

Pekka Järvinen

TIEDOKSI

sosiaali- ja terveysministeri Risikko
peruspalveluministeri Guzenina-Richardson
valtiosihteeri Rantahalvari
kansliapäällikkö Välimäki
STM/HTO, VIE

LIITE

Ehdotus asetuksen 2 - 4 §:ksi (jolloin lausunnolla olevan asetusluonnoksen 4 ja 5 § siirtyisivät 5 ja 6 §:ksi):

2 §

Ilmoituksen sisältö

Ilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot:

- 1) ilmoituksen tekijä sekä hänen koulutus tai ammattiasema, toimipaikka ja yhteystiedot;
- 2) ilmoitettavan henkilön henkilötiedot;
- 3) kannanotto henkilön sopimattomuudesta; ja
- 4) perustelut sopimattomuudelle.

Edellä 1 momentin 4 kohdan mukaisissa perusteluissa on todettava perustuuko kannanotto siihen, että ilmoitettava henkilö:

- 1) on otettu tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon ja mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna perusteena on itsemurhayritykseen pohjautuva arvio mielisairaudesta aiheuttamasta vakavasta vaarasta hoitoon otetun terveydelle tai turvallisuudelle;
- 2) on todettu mielentilatutkimuksessa, vaarallisuusarviossa tai muussa oikeuspsykiatrisessa tutkimuksessa itselleen tai toiselle vaaralliseksi;
- 3) arvioidaan itselleen tai toiselle vaaralliseksi potilaskertomukseen sisältyvän väkivaltaista tai uhkaavaa käytöstä koskevan tiedon ja hänen henkilökohtaiseen tapaamiseen perustuvan arvion perusteella;
- 4) on käyttäytynyt lääkärin tai terveydenhuollon ammattihenkilön tapaamisen yhteydessä väkivaltaisesti tai väkivallalla uhaten; taikka
- 5) on jollakin muulla ilmoituksessa yksilöidyllä perusteella sopimatton.

3 §

Terveydenhuollon toimintayksikön vastuu

Terveydenhuollon toimintayksikön on määriteltävä menettelytavat, joilla varmistetaan että yksikössä työskentelevän lääkärin ilmoitusvelvollisuus toteutuu ampuma-aselain 114 §:n 1 momentin mukaisesti.

4 §

Ilmoitusmenettely

Ilmoitus tulee tehdä lomakkeella, jossa on 2 §:ssä tarkoitettut tiedot. Poliisihallitus vahvistaa lomakkeen kaavan kuultuaan sosiaali- ja terveysministeriötä.

Ilmoitus on toimitettava Poliisihallitukseen kirjallisesti tai erikseen ohjeistettua sähköistä menettelyä käyttäen. Poliisihallituksen on toimitettava ampuma-aseen, aseenosan, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoon oikeuttavan luvan hakijaa sekä tällaisen luvan luvanhaltijaa koskeva ilmoitus henkilön kotikunnan poliisilaitokselle.

Jos henkilön uhkaavasta tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä terveydenhuollon toimintayksikössä tai terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla on tehty hätäilmoitus hätäkeskukselle tai rikosilmoitus poliisille, katsotaan hätä- tai rikosilmoitus aselain 114 §:n tarkoittamaksi ilmoitukseksi, eikä uhkaavasti tai väkivaltaisesti käyttäytyneestä henkilöstä tarvitse tehdä 1 ja 2 momentin mukaista ilmoitusta Poliisihallitukselle.

